

Леся ГАПОН
кандидат філологічних наук, консультант,
Тернопільський комунальний
методичний центр науково-освітніх
інновацій та моніторингу,
yuzephik@gmail.com

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВаних КУРСІВ ТА КУРСІВ ЗА ВИБОРОМ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО КЛАСТЕРУ

Реалізація Концепції Нової української школи зумовлює суттєве оновлення змісту, форм і методів навчання, зокрема на рівні профільної середньої освіти. Нормативним підґрунтям є Концепція «Нова української школа (2016), Державний стандарт базової середньої освіти (2020), Державний стандарт профільної середньої освіти (2024) [3]. У зазначених документах акцент зроблено на формуванні компетентностей, наскрізних умінь, розвитку автономії учня та реалізації принципу дитиноцентризму.

Ефективність профільного філологічного навчання значною мірою залежить від рівня професійної компетентності вчителя, його готовності до інноваційної діяльності та здатності працювати в умовах освітньої варіативності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів, здатних ефективно реалізовувати компетентісно орієнтоване профільне навчання в процесі створення та реалізації інтегрованих курсів та курсів за вибором.

Профільні курси мовно-літературного кластеру:

- передбачають поглиблене вивчення мови й літератури, орієнтоване на розвиток мовної особистості, критичного мислення та культурної рефлексії учнів;
- забезпечують варіативність освітніх траєкторій здобувачів відповідно до їхніх когнітивних інтересів і професійних орієнтацій;
- створюють передумови для формування дослідницької культури учнів, залучення їх до елементів наукової діяльності, зокрема проєктних і пошуково-аналітичних робіт;
- сприяють формуванню мовної свідомості, національно-культурної ідентичності та готовності особистості до ефективної міжкультурної комунікації в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Зміст профільних курсів ґрунтується на інтеграції лінгвістичних, літературознавчих і культурологічних компонентів, що забезпечує міждисциплінарний характер філологічної підготовки. Важливою складовою профільного навчання є розвиток навичок академічного письма, аргументованого мовлення, критичного аналізу текстів різних типів і жанрів. Поглиблене вивчення мови передбачає оволодіння теоретичними засадами

мовознавства, опанування функціонально-стилістичних ресурсів мови та усвідомлення її соціокультурної природи. Літературна складова орієнтована на формування здатності до науково обґрунтованого аналізу художнього тексту, інтерпретації літературних процесів і явищ у контексті національної та світової культури. Методологічною основою реалізації філологічних профільних курсів є компетентнісний, діяльнісний і аксіологічний підходи, що забезпечують єдність знаннєвого, ціннісного та практичного компонентів навчання.

Підготовка вчителів до викладання профільних курсів з філології має комплексний характер і охоплює такі взаємопов'язані складові:

1. **Теоретико-філологічна підготовка**, що передбачає поглиблення знань із мовознавства, літературознавства, стилістики, текстології, теорії дискурсу та сучасних гуманітарних студій.

2. **Методична підготовка**, що спрямована на оволодіння технологіями профільного навчання, зокрема методами проблемного, проєктного та дослідницького навчання, прийомами аналізу художнього й публіцистичного тексту, організації академічного письма.

3. **Психолого-педагогічна підготовка**, яка забезпечує розуміння вікових та індивідуальних особливостей учнів профільної школи, їхніх освітніх потреб і професійних намірів.

4. **Практико-орієнтована підготовка**, що реалізується через педагогічну практику, участь у творчих і науково-методичних проєктах, розроблення авторських програм і навчально-методичних матеріалів.

Важливу роль у підготовці вчителів відіграє система післядипломної педагогічної освіти, створена в Тернопільському комунальному методичному центрі науково-освітніх інновацій та моніторингу.

Для безперервний професійного розвитку, оновлення фахових знань і методичного інструментарію вчителів-філологів відповідно до змін освітніх стандартів та суспільних запитів діють курси підвищення кваліфікації педагогів, система методичних заходів, е-підтримка.

В аспекті підготовки вчителів української мови й літератури до викладання інтегрованих курсів та курсів за вибором мовно-літературного кластеру профільної школи було проведено курси підвищення кваліфікації «Викладання інтегрованих та міжгалузевих інтегрованих курсів профільної школи: інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» (20–27.11.2025 р.); «Підготовка учнів до мовно-літературних конкурсів, PISA, PIRLS та ін.» (20–23.10.2025 р.); тренінг для вчителів «Упровадження курсу «Пишемо есе» в профільній школі» (18.12.2025 р.) [4].

Підготовлено навчальний посібник «Виправ помилку. Практикум з культури мови», у якому систематизовано й викладено теоретичний матеріал з основних розділів української мови, який уможливить виявлення й подолання типових орфоепічних, лексичних, стилістичних, граматичних (морфологічних і синтаксичних) помилок; подано систему вправ і тестових завдань, спрямованих на формування навичок нормативного використання

мовних засобів. Матеріали посібника можна використовувати для проведення навчальних занять у межах курсів за вибором в академічних ліцеях гуманітарного профілю і закладах фахової передвищої освіти; для підготовки учнів / учениць, студентів / студенток до НМТ і мовних конкурсів; для навчання дорослих у системі післядипломної освіти [2] .

Отже, підготовка вчителів до викладання профільних курсів з філології є складним багатовимірним процесом, що потребує цілісного поєднання теоретичної, методичної та практичної складових. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні моделей підготовки вчителів-філологів до профільного навчання та методик оцінювання їхньої професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Профільне навчання в старшій школі: теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2019.
2. Гапон Леся. Виправ помилку. Практикум з культури мови : навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2025. 272 с.
3. Державний стандарт профільної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.12.2025).
4. Сайт учителів української мови міста Тернополя. URL: <https://garon.te.ua/> (дата звернення: 23.12.2025).
5. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя URL: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>. (дата звернення: 23.12.2025).